

Landspakket Aruba

In deze versie van het landspakket wordt gesproken over COHO. Tot COHO er is, worden de taken uitgevoerd door de Tijdelijke werkorganisatie

1. Inleiding

Achtergrond en context

De Corona-crisis slaat een fors gat in de reeds verzwakte economie Aruba: prognoses houden rekening met 15 tot 30 procent krimp van de economie en een schuldquote die stijgt tot ver boven het niveau dat voor Caribische landen houdbaar wordt geacht. De economische prestaties hebben naast incidentele en externe oorzaken (Venezuela, raffinaderijen, etc.) een structureel karakter. Zonder hervormingen zal de economie van Aruba in het beste geval na de Coronacrisis terugkeren op het lage groeipad van de afgelopen decennia. Realistischer is echter een lager groeipad vanwege de opgelopen schuldenlast, hogere werkloosheid en afgenomen internationale vraag naar toerisme.

Naar weerbare en veerkrachtige economieën en samenlevingen

Economische, financiële, sociale en institutionele hervormingen zijn nodig om Aruba weerbaar en veerkrachtig te maken. De situatie waarin Aruba nu terecht is gekomen geeft geen ruimte meer voor verder uitstel. De kosten van de overheid moeten fors omlaag zodat de belastingdruk kan worden gereduceerd om investeringen en binnenlandse consumptie te stimuleren. Arbeidsmarkten moet worden hervormd om de grote en groeiende groep outsiders op de arbeidsmarkt kansen te bieden. Een flexibele arbeidsmarkt draagt bij aan meer werkgelegenheid. Een goed functionerende kapitaalmarkt zorgt ervoor dat kapitaal makkelijker de weg vindt naar rendabele investeringen. Een aantrekkelijk ondernemersklimaat trekt investeerders aan, draagt bij aan werkgelegenheidsontwikkeling en versterkt de internationale concurrentiepositie van de landen. In deze landspakketten staan de benodigde structurele hervormingen centraal.

Uitvoering landspakketten

Voor veel van de in het landspakket genoemde hervormingen geldt dat het verstandig is om eerst een 'foto' te maken van de actuele situatie, om de problematiek, oplossingsrichtingen, samenhang en gewenste aanpak goed scherp te krijgen. Het ministerie van BZK en de betrokken Nederlandse departementen zullen deze onderzoeken en doorlichtingen, samen met Aruba in gang gaan zetten. Uiteindelijk moet dit resulteren in integrale uitvoeringsagenda's, die onder regie van het (op te richten) Caribisch Orgaan voor Hervorming en Ontwikkeling (COHO) en departementen in uitvoering worden genomen. De uitvoeringsagenda zal richtinggevend zijn voor de te maken resultaatafspraken bij volgende tranches liquiditeitssteun. De uitvoeringsagenda bevat de programma's, (deel)projecten en/of stappen die nodig zijn, met heldere doelen en tijdslijnen, een beschrijving van de benodigde capaciteit en expertise en de benodigde financiële middelen. Hierbij wordt rekening gehouden met de samenhang tussen maatregelen, de haalbaarheid, de lokale context, de volgorde, de bijeffecten, en de noodzakelijke flankerende maatregelen. Er zal sprake moeten zijn van een stapsgewijze aanpak en een duidelijke fasering, in relatie tot de uitvoeringsagenda's en passend bij de (actuele) realisatiekracht binnen Aruba. Het COHO heeft de taak om de in het landspakket afgesproken hervormingen te ondersteunen, bijvoorbeeld middels het beschikbaar stellen van expertise en capaciteit.

Financiële stromen

Complementair aan de ondersteunende en toezichthoudende taak bij de uitvoering van de hervormingsprogramma's kan het COHO zelfstandig projecten initiëren, bevorderen en uitvoeren, subsidies verstrekken aan burgers en bedrijven, met inbegrip van overheidsbedrijven, dan wel deelnemen in aandelenkapitaal van bedrijven. Dergelijke investeringen dienen ter uitvoering, versterking, en aanvulling van de hervormingen en maatregelen en dragen bij aan de overkoepelende doelstellingen van het landspakket. Gedacht kan worden aan investering in scholing van werknemers om arbeidsmigratie van kansarme naar kansrijke sectoren te bevorderen, investering in data-ontwikkeling, institutionele versterking, of het ontwikkelen van instrumentaria dat tot doel heeft de economische bedrijvigheid te beschermen en/of te bevorderen en zo bij te dragen aan een economische impuls..

Dekking voor hervormingen dient in principe op de eigen begroting van Aruba gevonden te

worden. Het uitgangspunt voor investeringen is dat deze | zich – op termijn – terug zullen verdienen, omdat ze bijdragen aan verhoging van het verdienvermogen, dan wel verlaging van de overheidsuitgaven. Het COHO kan, zoals gezegd, op basis van een adequate business case, hervormingsprojecten ondersteunen binnen de begroting van het COHO. Per maatregel zal bekeken moeten worden wat de wenselijkheid en haalbaarheid is. In Nederland moet dan separate politieke besluitvorming plaatsvinden over de budgettaire gevolgen. Dit kan in de vorm van een lening, een gift, met behulp van cofinanciering en/of met een departementale bijdrage beschikbaar worden gesteld.

Hiernaast blijft liquiditeitssteun voor specifieke maatregelen (zoals loonsubsidie, NOW-regeling) en uitgaven op de gewone dienst (bijvoorbeeld ter continuering van de zogeheten vitale functies) voor de landen beschikbaar, zolang dit redelijkerwijs noodzakelijk is en een land aan de gestelde voorwaarden voldoet. De liquiditeitsondersteuning wordt verstrekt door het COHO, na advies van het C(a)ft en na besluit in de RMR.

Ook de mogelijkheid van geldleningen voor kapitaalinvesteringen (bijvoorbeeld voor investeringen die niet rechtstreeks aan het landspakket te verbinden zijn, maar die desalniettemin noodzakelijk worden geacht) blijft in principe openstaan via de reguliere route via het Cft. Echter, het zou onwenselijk zijn als het bestuur van een land geldleningen aantrekt die haaks staan op de in het landspakket overeengekomen hervormingen en investeringen. Om die reden wordt het COHO bevoegd gemaakt om de voorgenomen geldlening inhoudelijk te beoordelen.

2. Integrale aanpak

Het landspakket vormt een samenhangend programma. Hoewel prioritering in de uitvoering gewenst c.q. noodzakelijk is, en er verschillen zitten in omvang van effecten van hervormingen, zal alleen een integrale aanpak voor de noodzakelijke trendbreuk met het verleden kunnen zorgen. Hervorming van de arbeidsmarkt bijvoorbeeld dient in samenhang te worden gezien en uitgevoerd met hervorming van de sociale zekerheid, verbeteringen in het onderwijs, het aanpakken van de armoede-problematiek en het aanpakken van de informele economie.

De landspakketten bestaan uit hervormingen op de themagebieden:

- I. Overheid en financiën
- II. Economische hervormingen
- III. Zorg en onderwijs
- IV. Versterken rechtsstaat

I. Overheid en financiën

A. Financieel beheer

Door verschillende instanties en in het bijzonder het CAft is de afgelopen jaren gewezen op de noodzaak van een deugdelijk (evenwichtig) begrotingsbeleid en verbeteringen in het begrotings- en financieel beheer hetgeen helaas niet of onvoldoende tot verbeteringen heeft geleid. Hierdoor is Aruba onvoldoende bestand tegen financiële tegenslagen en is er een grote onzekerheid over de betrouwbaarheid van de overheidsboekhouding. Dit heeft ook zijn weerslag op het financieel-economisch beleid als geheel.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot het financieel beheer hebben tot doel: *het beheersen en het op orde krijgen van het financieel beheer en het financieel toezicht vanuit de noodzaak om als overheid 'in control' te zijn.*

B. Kosten en effectiviteit publieke sector

De kosten van de publieke sector van Aruba zijn hoog, ook in Caribisch perspectief. Dit wordt in belangrijke mate bepaald door de hoge loonkosten (public wage bill). De maatregelen gericht op verlaging van salarissen en versoering van arbeidsvoorwaarden in de publieke sector hebben tot doel de public wage bill in lijn te brengen met het Caribisch gemiddelde van 10 procent van het BBP, rekening houdend met landspecifieke factoren. Tegelijkertijd is de kwaliteit van de publieke dienstverlening vaak onvoldoende en is de uitvoeringskracht te beperkt.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot kosten en effectiviteit van de publieke sector hebben tot doel: 1) *de doelmatigheid van de publieke sector verhogen door een verlaging van de public wage bill (in lijn met het Caribisch gemiddelde van 10 procent van het BBP) en het terugdringen van de kosten van de publieke sector in algemene zin; 2) het verhogen van de kwaliteit en de effectiviteit (inclusief uitvoeringskracht) van de publieke sector.*

C. Belastingen

Aruba heeft te kampen met lage belastingcompliance, uitvoeringsproblemen bij de belastingdienst en met een ongelijke verdeling van inkomen (onvoldoende herverdeling). Voor de ontwikkeling van het land Aruba is de realisatie van een robuust belastingstelsel noodzakelijk, met passende economische prikkels, waarin de verstorende werking van belastingen beperkt is, en dat goed uitvoerbaar is.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot de belastingen hebben tot doel: 1) *het herinrichten van een robuust belastingstelsel met een brede grondslag, dat bijdraagt aan een eerlijke(re) verdeling van het inkomen, stimulering van de economie en uitvoerbaarheid en controleerbaarheid door de Belastingdienst, 2) het realiseren van adequaat ingerichte belastingdiensten.*

D. Financiële sector

Een stabiele financiële sector die zijn rol ter ondersteuning van de reële economie op een goede manier kan vervullen is noodzakelijk. Voor Aruba geldt dat onduidelijk is hoe de financiële sector er voor staat en of zij de reële economie in voldoende mate vervult of kan vervullen. Een doorlichting van de financiële sector kan dit inzicht bieden.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot de financiële sector hebben tot doel: 1) *het realiseren van een stabiele financiële sector die zijn rol ter ondersteuning van de reële economie op een goede manier kan vervullen; 2) het realiseren van een passende wijze van regulering van de financiële sector, waarbij adequaat toezicht wordt gehouden op de naleving; 3) het realiseren van een toezichthouder die tijdig en daadkrachtig optreedt bij problemen bij financiële ondernemingen.*

II. Economische hervormingen (E)

Het IMF, onderzoeksrapporten van verschillende instituten, het CAft, en maatschappelijke organisaties wijzen reeds lang en indringend op de noodzaak tot economische hervormingen. De starre arbeidsmarkt, het ongunstige ondernemersklimaat en beperkte mededinging vormen structurele belemmeringen voor economische groei. Het sociale zekerheidsstelsel bevat noch de prikkels die nodig zijn om arbeidsdeelname te stimuleren, noch de zekerheden om sociale problemen te beheersen. Ze wordt daarnaast (op lange termijn) onbetaalbaar. Deze belemmeringen dienen weggenomen te worden, zodat het economisch potentieel van Aruba beter benut kan worden.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot de economische hervormingen hebben tot doel: 1) *het realiseren van een weerbare, dynamische en veerkrachtige economie, en 2) het realiseren van een robuust en betaalbaar sociaal zekerheidsstelsel, dat de prikkels op de juiste plek legt.*

III. Zorg en onderwijs

F. Zorg

De COVID-19 crisis heeft de tekortkomingen en gebreken in het zorgstelsel van Aruba, die reeds langer bestaan, pijnlijk zichtbaar gemaakt. Om goed uit de COVID-19 crisis te komen is het essentieel dat de OMT-adviezen¹ worden uitgevoerd om COVID-19 te beheersbaar te houden en

---

¹ OMT-adviezen van 24 april 2020 en 3 juni 2020.

dat continuïteit van acute zorg – en daarmee goede ziekenhuiszorg – is gegarandeerd. Ook voor het weer aantrekken van de toeristensector is dit van groot belang. De ziekenhuizen in de landen (en Caribisch Nederland) moeten samenwerken om het aanbod, de kwaliteit en de doelmatigheid van de zorg te vergroten. Ten behoeve van goede en toegankelijke zorg op termijn is het van belang dat op basis van gedegen analyses het zorgstelsel wordt versterkt en waar nodig wordt hervormd.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot de zorg hebben tot doel: *1) het beheersen en beheersbaar houden van COVID-19; 2) het borgen van de continuïteit van de acute zorg; 3) het efficiënt inrichten van de zorg en het realiseren van een robuust en betaalbaar zorgstelsel.*

G. Onderwijs

Goed onderwijs vormt de basis voor een goed leefklimaat met kansen voor iedereen en draagt daarmee bij aan de sociaaleconomische ontwikkeling, groei en diversificatie. Er is op Aruba geen constante kwaliteit van schoolleiding en onderwijsgeven en de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt laat te wensen over, waardoor het arbeidspotentieel niet ten volle wordt benut. Er lijkt sprake van verouderde onderwijsmethoden, beperkte beschikbaarheid van moderne leermiddelen en weinig budgetruimte voor hervormingen.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot onderwijs hebben tot doel: *het realiseren van een basiskwaliteit van onderwijs; 2) realiseren van een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt; 3) het realiseren van goede doorstroom tussen stelsels van onderwijs (al dan niet in Europees Nederland).*

IV. Versterken rechtsstaat (H)

Aruba heeft te kampen met voor zijn omvang relatief veel grensoverschrijdende criminaliteit, zoals drugsmokkel, mensenhandel en mensensmokkel, wapenhandel en witwassen. Daarnaast vormt de verwevenheid tussen de boven- en onderwereld een serieuze bedreiging voor het goed functioneren van de democratische rechtsstaat, met alle gevolgen van dien voor de samenleving, het investeringsklimaat en het aanzien van het Koninkrijk in de wereld.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot de rechtsstaat hebben tot doel: *een bijdrage leveren aan de versterking van de rechtsstaat, door in ieder geval in te zetten op het versterken van het grenstoezicht, de aanpak van financieel-economische criminaliteit en het verbeteren van het detentiewezen.*

A. Financieel beheer

Doel: het beheersen en het op orde krijgen van het financieel beheer en het financieel toezicht vanuit de noodzaak om als overheid 'in control' te zijn.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
Generieke maatregelen			
A.1	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zal worden bepaald hoe de financiële kolom wordt versterkt. Hierbij wordt in ieder geval gekeken naar de financiële en beleidscontrole (centraal en bij de diensten), de auditfunctie, en de positie van de Raad van Advies en de Algemene Rekenkamer. Op basis van voorstellen zal besluitvorming en implementatie plaatsvinden.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
A.2	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zal worden bepaald of en hoe het gebruik van betrouwbare statistische informatie en data ten behoeve van beleidsontwikkeling en besluitvorming kan worden versterkt. Op basis van voorstellen zal besluitvorming en implementatie plaatsvinden.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
A.3	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zal worden bepaald of het subsidiebeleid, de uitvoering en de bestaande subsidierelaties voldoen aan de eisen: rechtmatigheid, legitimiteit, effectiviteit en efficiency. Op basis van de uitkomsten zullen aanpassingen aan beleid en/of uitvoering worden doorgevoerd en onrechtmatig verstrekte subsidies met inachtneming van de wettelijke kaders en rechtsbeginselen (indien proportioneel) worden teruggevorderd.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
A.4	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zal worden bepaald hoe de inkoopfunctie kan worden versterkt, zodat de overheid op een zo doelmatige en effectief mogelijke wijze de inkoop van goederen en diensten kan verrichten. Daarbij zal centralisatie worden overwogen. Op basis van voorstellen zal besluitvorming en implementatie plaatsvinden.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	

B. Kosten en effectiviteit publieke sector

Doel:

- de doelmatigheid van de publieke sector verhogen door een verlaging van de *public wage bill* (in lijn met het Caribisch gemiddelde van 10 procent van het BBP) en het terugdringen van de kosten van de publieke sector in algemene zin;
- het verhogen van de kwaliteit en de effectiviteit (inclusief uitvoeringskracht) van de publieke sector.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
B.1	De landen dragen zorg voor de continuïteit van vitale processen, waaronder in ieder geval wordt verstaan: elektriciteit, olievoorziening, internet en datadiensten, drinkwatervoorziening, vlucht- en vliegtuigafhandeling, scheepvaartafhandeling, betalingsverkeer, de hulpdiensten en communicatie daartussen en medische instellingen.	Vanaf 3de tranche (doorlopend).	
B.2.	Op basis van een integrale doorlichting van de (semi-)overheidsbedrijven en overheidsentiteiten naar legitimiteit van publiek aandeelhouderschap (dienen ze publieke belangen), effectiviteit (bereiken ze de doelstellingen?) en doelmatigheid (wordt het beoogde doel bereikt met zo weinig mogelijk middelen) zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd. Doelstelling is het versterken van de governance en van de bedrijfsvoering om (toekomstige) verliezen en daarmee risico's voor de begroting van Aruba te voorkomen. Het is geen doelstelling om te komen tot afstoten dan wel (deels) vervreemden van (semi-)overheidsbedrijven en overheidsentiteiten die een vastgesteld publiek belang dienen.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
B.3	Op basis van bestaand en/of aanvullende onderzoek wordt met de landen toegewerkt naar een versterking van het luchtvaartstelsel binnen het Koninkrijksverband. Het kan hierbij gaan om nauwe samenwerking van organisaties en het organiseren van uniforme werkprocessen, conform de internationale veiligheidseisen, waarbij gestuurd wordt op efficiëntie en kostenvermindering.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	In het kader van ICAO is verdere samenwerking vereist met betrekking tot verbetering van de governance en kennisdeling.
B.4	Op basis van een integrale doorlichting zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd om de kwaliteit, effectiviteit en uitvoeringskracht van de overheidsorganisatie te verbeteren, waaronder ook wordt verstaan de slagkracht van de ministeriële staven.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	

B.5	Op basis van onderzoek naar de secundaire en tertiaire arbeidsvoorwaarden (waaronder overwerkvergoedingen, verlofregelingen, bijzondere beloningen en toeslagen, reizen en reisvergoedingen, etc.) worden voorstellen voor mogelijke versoering ontwikkeld en geïmplementeerd.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
B.6	In het kader van een optimale personele inzet wordt de formatie, bezetting en daadwerkelijke aanwezigheid en inzetbaarheid van medewerkers van overheid en overheidsorganisaties onderzocht. Indien medewerkers onterecht loon ontvangen worden, afhankelijk van de situatie, maatregelen getroffen (o.a. stopzetten salaris, ontslagtraject).	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
B.7	Er wordt een aanpak ontwikkeld gericht op het terugdringen en beheersen van de kosten voor externe inhuur.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	Middels voorwaarde in tranche 2 is de tarifiering van externe inhuur gemaximeerd op 130% uurloon van de MP.
B.8	Op basis van een doorlichting van de HR-functie (beleid, HR-advies, administratie en instrumentarium) worden verbetervoorstellen ontwikkeld en geïmplementeerd.	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	Een adequaat (kwalitatief en kwantitatief) ingerichte HR-functie is randvoorwaardelijk voor de uitvoering van een aantal voorwaarden.
B.9	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek wordt strategisch personeelsbeleid ontwikkeld. Hieronder wordt in ieder geval verstaan: <ul style="list-style-type: none"> - een strategische personeelsplanning i.r.t. de uitkomsten van de doorlichting onder B.4; - invoer van een prestatie-management systeem binnen het ambtelijk apparaat; - het beperken van de politieke invloed op personeelsaangelegenheden. 	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
B.10	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zullen de behoefte en kosten met betrekking tot huisvesting inzichtelijk worden gemaakt en mogelijkheden tot kostenverlagingen verbeteringen worden onderzocht en, indien aanwezig, worden doorgevoerd. Beoogd is een kostenreductie van 20% in 5 jaar (begroting 2020 als ijkpunt) die verwerkt is in de begroting voor 2025.	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
B.11	In het kader van een efficiënte overheid zullen de mogelijkheden voor een digitale overheidsomgeving en digitale dienstverlening worden onderzocht. Op basis van een onderzoek zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd.	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	

C. Belastingen

Doel:

- het herinrichten van een robuust belastingstelsel met een brede grondslag, dat bijdraagt aan een eerlijke(re) verdeling van het inkomen, stimulering van de economie en uitvoerbaarheid en controleerbaarheid door de Belastingdienst;
- het realiseren van adequaat ingerichte belastingdiensten.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
C.1	<p>Om inkomsten te verhogen zal een integrale doorlichting worden uitgevoerd van het fiscale stelsel inclusief de inkomstenbelasting. De volgende voorstellen zullen worden meegewogen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verbreding van de belastingbasis, verschuiving van directe naar indirecte belastingen en invoering VAT/BTW van 12,5 procent, conform voorstellen van de <i>Fiscal Affairs Department</i> (FAD) van het IMF of ABB conform fiscaal stelsel Caribisch Nederland. - Maatregelen gericht op substantiële vermindering van belastinguitgaven en bijdragen/overdrachten aan derden. - Beperken bestuurlijke inmenging/discretionaire bevoegdheden van zowel ambtenaren als bestuurders (m.b.t. aftrekposten, 'tax holidays'). <p>Op basis van de doorlichting en adviezen zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd.</p>	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	<ul style="list-style-type: none"> - Wat betreft het BTW-tarief. 12,5% is geen doel op zich, e.e.a. Zal ook sterk afhangen van de totale budgettaire context van de overheidsfinanciën van Aruba. Indien Aruba aangeeft dat 15% reëel is kunnen we dat percentage vermelden. Het schrappen van het percentage lijkt nu wat voorbarig omdat dat in theorie het risico met zich brengt dat er in een later stadium discussie ontstaat over het percentage dat nodig is. - Wat betreft de Tax Holidays. Indien de Tax Holidays in Aruba al per 2003 zijn afgeschaft, kan dat punt van de zal in dat geval nog bezien worof er destijds overgangsrecht is gemaakt, of dat nog van toepassing is en of er aanleiding is om daar nog iets aan te doen.
C.2	De Belastingdienst zal benodigde gegevens van de bancaire sector gaan ontvangen.	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	Indien de gegevensverstrekking van banken al voldoende goed geregeld is kan dit punt geschrapt worden. Wel graag nog bezien of het de uitvoering kan helpen om de gegevens voortaan automatisch / elektronisch aangeleverd te krijgen in plaats van op verzoek, zodat de Arubaanse Belastingdienst deze gemakkelijker kan

			verwerken en gebruiken bij het controleren van aangiften etc.
C.3	Compliance programma's worden voortgezet/opgesteld.	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	Vooruitlopend op C.4.
C.4	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek wordt bepaald of en hoe de Belastingdienst kan worden geoptimaliseerd en gemoderniseerd, dusdanig dat belastinginning effectief en efficiënt kan plaatsvinden. Op basis van voorstellen zal besluitvorming en implementatie plaatsvinden	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	Het IMF rapport " <i>Strengthening Tax Administration Through Reform and Modernization</i> " uit 2019 kan een goede basis vormen voor deze analyse. Doordat ook het fiscale stelsel nader wordt gezien en mogelijk wordt gewijzigd, zou dat gevolgen kunnen hebben voor de Arubaanse Belastingdienst.
C.5	Er wordt een Belastingregeling voor Nederland en Aruba/Curaçao/Sint Maarten overeengekomen, in lijn met minimum <i>Base Erosion and Profit Shifting</i> (BEPS) voorwaarden waarbij o.a. wordt gekeken naar het voorkomen mogelijke winstverschuivingen.	Uiterlijk op 1 juli 2021 indienen bij RMR.	

D. Financiële sector

Doel:

- het realiseren van een stabiele financiële sector die zijn rol ter ondersteuning van de reële economie op een goede manier kan vervullen;
- het realiseren van een passende wijze van regulering van de financiële sector, waarbij adequaat toezicht wordt gehouden op de naleving;
- het realiseren van een toezichthouder die tijdig en daadkrachtig optreedt bij problemen bij financiële ondernemingen.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
D.1	Er wordt een integrale doorlichting van de financiële sector uitgevoerd door een externe onafhankelijke partij. Op basis van de uitkomsten van deze doorlichting worden maatregelen geformuleerd om tekortkomingen te adresseren.	Opdracht is uitgezet voor 15 december 2020.	In de begeleidende stukken met betrekking tot de landspakketten is reeds onderkend dat de situatie in de financiële sector op Aruba aanzienlijk beter lijkt te zijn dan op Curaçao en Sint Maarten. Dat

		Het tijdpad voor vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	neemt niet weg dat een onafhankelijke blik op de financiële sector en het toezicht kwetsbaarheden of mogelijkheden tot versterking of verbetering kan identificeren die vooralsnog niet aan het licht zijn gekomen. Dit geldt temeer nu de macro-economische omstandigheden als gevolg van COVID-19 potentieel een grote impact hebben op de financiële sector. Een onafhankelijke doorlichting is in die zin een <i>no regret</i> maatregel.
D.2	<p>Er wordt een integrale doorlichting van het stelsel van toezicht (wet- en regelgeving, toezichtbeleid) op de financiële markten uitgevoerd door een externe onafhankelijke partij.</p> <p>Op basis van de uitkomsten van deze doorlichting worden maatregelen geformuleerd om tekortkomingen te adresseren.</p>	<p>Opdracht is uitgezet voor 15 december 2020.</p> <p>Het tijdpad voor vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.</p>	
D.3	Er wordt een onderzoek uitgevoerd door een externe onafhankelijke partij (in opdracht van het COO) naar de maatschappelijke kosten (voor- en nadelen) van de eigen munt Arubaanse florin versus dollarisatie. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek kunnen maatregelen ten aanzien van de monetaire structuur worden bepaald en geïmplementeerd. Het onderzoek wordt niet eerder uitgevoerd dan in 2022. Over de resultaten van het onderzoek wordt tussen Nederland en Aruba overleg gevoerd.	<p>Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.</p> <p>Dit onderzoek zal niet eerder dan 2022 worden uitgevoerd.</p>	
D.4	<p>Aruba voert een depositogarantiestelsel DGS en moderniseren van het resolutieraamwerk in.</p> <p>Aruba verstrekt voor 15 december 2020 in het kader van versterking van wet- en regelgeving ten aanzien van de financiële sector een overzicht van welke wetgeving zou moeten worden aangepast om bekende tekortkomingen te mitigeren, voor zover dat nodig is.</p>	<p>Overzicht van aan te passen wetgeving wordt voor 15 december 2020 opgeleverd.</p> <p>Het tijdpad voor de vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.</p>	Invoering van een depositogarantiestelsel is een belangrijke versterking van het wettelijk raamwerk. Het is echter zeer waarschijnlijk dat ook andere onderdelen van het wettelijk kader aan een moderniseringsslag kunnen worden onderworpen, met name waar het gaat om het resolutieraamwerk voor falende instellingen dat ook in Nederland naar aanleiding van de financiële crisis en dus pas relatief recent ingrijpend is aangepast.

E. Economische hervormingen

Doel:

- het realiseren van een weerbare, dynamische en veerkrachtige economie;
- het realiseren van een robuust en betaalbaar sociaal zekerheidsstelsel, dat de prikkels op de juiste plek legt.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
E.1	Er zal een integrale analyse van het huidige arbeidsmarktbeleid, wet- en regelgeving worden uitgevoerd op basis waarvan het arbeidsmarktbeleid wordt geactualiseerd en gemoderniseerd. Maatregelen als arbeidstijdverkorting, deeltijdwerken, contracten voor bepaalde tijd, versoepelen ontslagrecht, wegnemen belemmeringen voor aannemen buitenlandse arbeidskrachten, illegale tewerkstelling en bestrijding van de jeugdwerkloosheid zullen in de analyse worden betrokken. Op basis van de analyse worden voorstellen ontwikkeld en geïmplementeerd.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	De verkregen informatie van Aruba zal worden meegenomen in de verdere uitwerking van deze maatregel.
E.2	De informele economie en illegale arbeid wordt tegengegaan. Op basis van onderzoek naar de omvang van de informele economie zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
E.3	Illegale tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten wordt tegengegaan. Er zal onderzoek worden gedaan naar illegale tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten. Op basis van de resultaten en aanbevelingen worden voorstellen ontwikkeld en geïmplementeerd.	Onderzoeksopdracht wordt voor 1 februari 2021 geformuleerd en uitgezet. Het tijdpad voor de vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
E.4	Bewerkstelligd wordt dat het stelsel van sociale zekerheid een activeringsfunctie zal hebben, met de juiste prikkels, waarbij tevens zorggedragen wordt voor adequaat sociaal vangnet. Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd. Bezien in samenhang met de maatregelen omtrent de hervorming van de arbeidsmarkt.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	

E.5	Aruba verhoogt de pensioengerechtigde leeftijd naar 66 (in 2025), tenzij uit onafhankelijk onderzoek blijkt dat een verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd naar 66 jaar in 2025 niet realistisch is en er alternatieve voorstellen zijn met hetzelfde budgettaire effect.. Een onafhankelijk economisch instituut (aangewezen door het COHO in overleg met het land) brengt in kaart wat de structurele budgettaire effecten zijn voor de betaalbaarheid van de pensioenen en sociale zekerheid als de pensioengerechtigde leeftijd wordt verhoogd naar 66 jaar in 2025 en verder verhoogd zou worden door koppeling aan de levensverwachting en rekt de alternatieve voorstellen door. De uitkomsten worden voorgelegd aan Aruba en Nederland waarna in overleg bekeken wordt hoe er invulling wordt gegeven aan de onderzoeksresultaten.	Het tijdpad wordt nader ingevuld op basis van de uitvoeringsagenda.	
E.6	Ondernemerschap en het investeringsklimaat zullen worden bevorderd. Daarbij is o.a. van belang dat het vergunningstelsel wordt geoptimaliseerd, de <i>costs of doing business</i> worden verlaagd, en bureaucratie (<i>red tape</i>) wordt weggenomen. Op basis van een integrale doorlichting van (o.a.) wet- en regelgeving zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
E.7	Ontwikkelen en implementeren grondbeleid en ruimtelijk ordeningsbeleid.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
E.8	De Landsverordening Toelating, Uitzettingen Verwijdering (LTU-V) zal worden geïmplementeerd zodat gezinsleden van uitgezonden Rijksambtenaren van rechtswege worden toegelaten tot het land Aruba.	Voor 15 december 2020.	

F. Zorg.

Doelen:

- het beheersen en beheersbaar houden van COVID-19;
- het borgen van de continuïteit van de acute zorg;
- het efficiënt inrichten van de zorg en het realiseren van een robuust en betaalbaar zorgstelsel.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
F.1	<p>Om COVID-19 te kunnen beheersen en beheersbaar te houden worden de adviezen van het OMT Cariben (24 april 2020 en 3 juni 2020) doorgevoerd, waaronder in ieder geval de volgende maatregelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - op peil houden beschikbare IC-capaciteit; - versterken diensten publieke gezondheid (o.a. i.v.m. bron- en contactonderzoek) - op voorraad houden van voldoende persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM); - vergoten en op peil houden testcapaciteit; - invoeren syndroom surveillance; - garanderen voldoende air-ambulance capaciteit; - Aankoop COVID vaccinen doorvoeren vaccinatieprogramma (vanaf beschikbaar zijn vaccins).	<p>Uitvoering van de maatregel is gestart.</p>	<p>De verkregen informatie van Aruba zal worden meegenomen in de verdere uitwerking van deze maatregel.</p>

F.2	<p>In het kader van doelmatigheid worden overbodige dubbelingen in het zorgaanbod van de verschillende ziekenhuizen en ander inefficiënties in kaart gebracht en teruggedrongen, middels opstellen en uitvoeren plan samenwerking regionale ziekenhuizen Caribisch gebied Koninkrijk en maken bestuurlijke afspraken, waaronder in ieder geval wordt verstaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Reduceren van het aantal medische uitzendingen naar derde landen door uitbreiding van zorgaanbod binnen het Caribisch gebied van het Koninkrijk (top-specialistische zorg) . - Gezamenlijke inkoop medicatie, middelen, materialen en apparatuur. - Regionaal opleiden en capaciteitsplanning van zorgpersoneel (kosten opleiding reduceren door minder opleiden in het buitenland) . - Rationalisering laboratoriumzorg en reductie aantal laboratoria. - Medische specialisten die verzekerde zorg leveren in loondienst van ziekenhuizen (sterfhuisconstructie). - Versterken samenwerking eerstelijnszorg en tweedelijnszorg. - Herijken bekostigingswijze en tarieven tweedelijnszorg samen met zorgverzekeraars en Nederlandse zorgautoriteit. 	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
F.3	<p>Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek naar de doelmatigheid (inclusief bekostiging) en effectiviteit van de zorg en de uitkomsten van maatregel F.2 zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd. Gedacht kan worden aan herijken verzekeringspakket en invoeren van eigen betalingen.</p>	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	De verkregen informatie van Aruba zal worden meegenomen in de verdere uitwerking van deze maatregel. Daarbij zal rekening worden gehouden met de sociaaleconomische ontwikkelingen als gevolg van Covid-19.

G. Onderwijs

Doel:

- het realiseren van een basiskwaliteit van onderwijs;
- realiseren van een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt;
- het realiseren van goede doorstroom tussen stelsels van onderwijs (al dan niet in Europees Nederland).

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
G.1	<p>Een expertgroep / groep onderwijsexperts uit Nederland en Aruba (eventueel aangevuld vanuit Curaçao en Sint Maarten) voert een doorlichting uit van het gehele onderwijsbestel, met inbegrip van alle publieke en particuliere betrokken partijen, inclusief de overheid. Hierbij komen in ieder geval aan de orde:</p> <ul style="list-style-type: none"> - onderwijskwaliteit, lesmethoden en –middelen; - aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt; - doorstroom tussen ko, po, vo en mbo/ho/wo (al dan niet in Europees Nederland); - doelmatigheid en doeltreffendheid van de onderwijsbekostiging, mitigeren van inefficiënties in het systeem; - versterken van de kwaliteitsverbetering door effectief toezicht door onder andere de inspecties; - samenwerking onderwijs- en ontwikkelingsvoorzieningen in de regio (en eventueel Europees Nederland). <p>Hierbij worden in elk geval de onderwijsinspecties van Nederland en Aruba betrokken (eventueel aangevuld met de onderwijsinspecties van Curaçao en Sint Maarten). Op basis van de uitkomsten van de doorlichting worden maatregelen ontwikkeld en geïmplementeerd.</p>	<p>Het concept plan van aanpak voor de doorlichting wordt uiterlijk op 15 december 2020 aan de Ministers van Onderwijs van Aruba en Nederland (en eventueel van Curaçao en Aruba) opgeleverd en voor 15 januari 2021 vastgesteld.</p>	

H. Versterken rechtsstaat

Doel: een bijdrage leveren aan de versterking van de rechtsstaat, door in ieder geval in te zetten op het versterken van het grensoezicht, de aanpak van financieel-economische criminaliteit en het verbeteren van het detentiewezen.

	Maatregel ²	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
H.1	In het belang van stabiliteit van de openbare orde en veiligheid worden tot nader order geen bezuinigingen toegepast die de operationele uitvoeringscapaciteit binnen de meest vitale sectoren van de rechtsstaat (Politie, Douane, Landsrecherche, OM, Hof, Kustwacht, gevangeniswezen en de veiligheidsdienst) beperken.	Vanaf de 3 ^{de} tranche	
H.2	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zal worden bepaald of en hoe de (fysieke en online) goksector hervormd moet worden. Doelstelling is het verhogen van de inkomsten voor de overheid. Op basis van voorstellen zal besluitvorming en implementatie plaatsvinden.	Tijdpad voor vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	Dit betreft een generieke maatregel voor zowel de fysieke als de online goksector, daar waar het van toepassing is op het desbetreffende land. Verhoging van de inkomsten van de overheid is mogelijk door bijvoorbeeld het innen van (kansspel)belasting. De behandeling en implementatie van de ontwerp-Landsverordening toezicht kansspelen zal bij de uitwerking worden meegenomen.
H.9	Landen werken gezamenlijk toe naar een geharmoniseerd niveau van bescherming persoonsgegevens binnen het Koninkrijk middels een Rijkswet. Een plan van aanpak zal worden ontwikkeld en geïmplementeerd.	Plan van aanpak voor 1 februari 2021 gereed. Een tijdpad voor de vervolgacties wordt opgenomen in het plan van	

² Partijen spreken af dat de instemming met de voorwaarden, inclusief die over de rechtsstaat, van het landspakket door Aruba en de afspraken die in het kader van het landspakket worden overeengekomen, een integraal onderdeel zijn van besluitvorming over liquiditeitssteun en daarmee geen onderdeel van besluitvorming in het JVO. Het JVO blijft wel het inhoudelijke gremium voor bespreking van en besluitvorming over de wijze van de operationele samenwerking en implementatie van de afgesproken maatregelen, voor zover het gaat om Koninkrijksbrede afspraken en de voortgang van de Koninkrijksbrede werkgroepen.

		aanpak en meegenomen in de uitvoeringsagenda.	Dit punt en H15 en H16 maken onderdeel uit van een integraal landspakket en zal niet worden afgehandeld in het JVO. Voor de uitvoering van een aantal voorwaarden kan in overleg worden getreden.
H.10	De landen sluiten individueel met Nederland voor 1 januari 2021 een bestuursakkoord om gestand te doen aan gedane toezeggingen voor de materieelvervangingen uit het Lange Termijn Plan 2019-2028 Kustwacht Carib.	2020	
H.11	De landen maken individueel met Nederland voor 1 februari 2021 afspraken over de versterking van het grenstoezicht die ingaan op 1 april 2021, dit omvat in ieder geval afspraken over de inzet en capaciteit van de Koninklijke Marechaussee, de Douane en de Kustwacht.	2021	Aruba wordt, net als Curaçao en Sint Maarten, door de gunstige ligging geconfronteerd met relatief veel grensoverschrijdende criminaliteit, denk hierbij aan drugssmokkel, mensenhandel en -smokkel en wapenhandel. Nederland zou graag Aruba verder willen ondersteunen om deze vormen van criminaliteit tegen te gaan. De afspraken zullen dan ook als doel hebben om de grenzen van het Koninkrijk te versterken. Dit is niet nieuw, Nederland werkt op dit onderwerp dan ook al nauw samen met Aruba. Zo realiseren Nederland en Bureau Rampenbestrijding Aruba gezamenlijk mannen- en vrouwenopvang van mensenhandel/-smokkel, versterkt Nederland het CMMA, worden er lesmethodes ontwikkeld voor Venezolaanse kinderen, worden er politiecellen gerenoveerd om illegalen tijdelijk te kunnen vastzetten, werken Aruba en Nederland goed samen in diverse JVO werkgroepen, versterkt de KMar in de uitvoering van grens gerelateerde politietaken, en versterkt de Kustwacht

			Carib de maritieme grens door o.a. nieuwe walradarsen drones. Minister Bikker heeft ook op 3 oktober 2019 een verzoek ingediend voor additioneel personeel van de Koninklijke Marechaussee wat ambtelijk diverse malen is aangehaald. Om de grensveiligheid van Aruba verder te ondersteunen, is Nederland bereid om structureel additioneel personeel, en incidentele middelen beschikbaar te stellen aan Aruba. Dit betreft onder andere ondersteuning van Douane Nederland, de Koninklijke Marechaussee, 24/7 Kustwacht en daarnaast nog incidentele financiële middelen ten behoeve van het grenstoezicht. Over waar deze middelen kunnen worden ingezet en hoe de ketensamenwerking versterkt kan worden, dienen additionele afspraken gemaakt te worden, ter versterking van de huidige samenwerking. Deze afspraken kunnen onderling in goed overleg gestalte krijgen. Bij het opstellen van de afspraken kan het baseline traject ter inspiratie dienen.
H.12	<p>Beheer en toezicht t.a.v. het criminaliteitsfonds wordt op orde gebracht. Curaçao en Sint Maarten volgen de aanbevelingen uit de rapporten van de Raad voor de Rechtshandhaving op.</p> <p>Uiterlijk 1 april 2021 hebben de landen een onafhankelijke organisatie aangewezen die het fonds controleert op het opvolgen van de aanbevelingen en rapporteert of het fonds naar behoren werkt.</p>	<p>1 april 2021 aanwijzen onafhankelijke organisatie. De aanbevelingen korte termijn zijn voor 1 juni 2021 opgevolgd.</p> <p>Tijdpad voor vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.</p>	De toezicht-organisatie behelst een lokale Arubaanse organisatie en niet één gezamenlijke organisatie voor Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Elk land wijst een eigen organisatie aan.
<i>Specifiek voor Aruba</i>			
H.13	Aruba komt met behulp van Defensie voor 1 maart 2021 met een plan van aanpak om de verouderde dienstplichtverordeningen aan te passen en om de	2020/2021	

	ARUMIL te professionaliseren, waarbij onder andere de doorstroommogelijkheden van de ARUMIL naar de landelijke veiligheidspartners worden verankerd.		
H.14	Aruba heeft op 1 april 2021 de benodigde stageplaatsen beschikbaar gesteld ten behoeve van het Sociaal Vormings Traject. Aruba en Defensie actualiseren voor 1 februari 2021 een convenant dat hierop toeziet.	2020/2021	
H.15	Aruba zorgt – binnen de kaders van het herziene Protocol recherchesamenwerking, en onder lokaal gezag - ervoor dat het RST (inclusief beide centrale teams) voor 15 december 2020 de noodzakelijke opsporingsbevoegdheden krijgt.	3 ^{de} tranche	Het verlenen van opsporingsbevoegdheid door Aruba dient plaats te vinden voor iedere medewerker van het RST, zodat inzet van RST medewerkers in Aruba op dezelfde voet mogelijk is als in de landen waar de Rijkswet Politie geldt. Dat is het uitgangspunt en dat is waar Aruba op grond van het Protocol toe gehouden is. Hetgeen Aruba stelt ten aanzien van het verlenen van een machtiging aan de teamchef RST is niet juist en is ook nimmer aan de orde geweest. Voor de volledigheid kan worden gesteld dat geen enkele Arubaanse autoriteit de mogelijkheid heeft om de teamchef RST te machtigen dan wel mandaat te verlenen om aan RST medewerkers een BAVPOL status te verlenen naar Arubaans recht. De zinsnede over de lokale aansturing (standard operation procedure) is niet aan de orde. Zowel uit de overwegingen bij het herziene Protocol als uit het Protocol zelf blijkt dat het Arubaanse OM te allen tijden het enige bevoegde gezag is waar het gaat om de inzet van het RST. Dat geldt, zonder enig onderscheid, voor zowel de decentrale en als de centrale teams van het RST.
H.16	Aruba zorgt voor 15 december 2020 dat het mogelijk wordt gemaakt voor het RST, de Kustwacht, KMar en de Landsrecherche om zelfstandig criminele inlichtingen te verstrekken.	3 ^{de} tranche	Voor met name een effectieve corruptie- en ondermijningsaanpak is het essentieel dat zowel het RST als ook de Kustwacht (KMar) en de Landsrecherche Aruba, de bevoegdheid krijgen om rechtstreeks criminele inlichtingen te verstrekken. Op

			<p>Sint Maarten en Curaçao is dit wel mogelijk en wordt de meerwaarde van deze werkwijze aangetoond. Op dit moment is er geen mogelijkheid tot rechtstreekse verstrekking aan andere diensten of autoriteiten, maar dient dit te verlopen via het Korps Politie Aruba. Dit bemoeilijkt de werkzaamheden van de teams Criminele Inlichtingen en geeft een groot en volstrekt onnodig operationeel afbreukrisico. Ook rechtstreekse verstrekkingen vinden – uiteraard – plaats onder het gezag van de CID-officier van het Arubaanse OM. De PG van Aruba kan de bevoegdheid om zelfstandig criminele inlichtingen te verstrekken toekennendoor middel van een daartoe strekkende aanwijzing van de PG aan het OM Aruba. Hiermee vindt geen aantasting van de zelfstandig bevoegdheden van het land Aruba plaats.</p>
--	--	--	--